

הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך של אונ' חיפה.
הקליניקה לזכויות אדם בינלאומיות באונ' העברית
הקליניקה המשפטית של אוניברסיטת תל אביב
האגודה לזכויות האזרח
הקואליציה לדמוקרטיה בחינוך

10 בינואר 2017

לכבוד
חברות וחברי הכנסת

**הנדון: הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – מניעת פעילות ארגונים הפועלים נגד צה"ל),
התשע"ז-2016**

לקראת ההצבעה בקריאה טרומית הצפויה מחר 11.1.17 על הצ"ח שבנדון, **אנו פונים אליכם בקריאה שתדחו את הצעת החוק שבנדון, החותרת תחת מטרות החינוך וערכי היסוד של מדינת ישראל.**

1. הצעת החוק מבקשת להסמיך את שר החינוך לקבוע כללים, במטרה לחסום את הכניסה לבתי הספר בפני גורמים ומרצים מן החוץ, שפעילותם "עומדת בסתירה חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי" או מעוררת "חשש שחיילי צבא הגנה לישראל יועמדו לדין, בערכאות בינלאומיות ובמדינות זרות".
2. דברי "ההסבר" אינם מוסיפים כמעט דבר על הדברים העמומים שבגוף ההצעה, למעט המטרה למנוע מגע בין תלמידים לבין גוף "הפועל לפגוע בחיילי צה"ל שהם קונצנזוס בחברה הישראלית".
3. הצעת החוק, על פי עיתוי הגשתה ועל פי הצהרות של יוזמיה ושל שר החינוך שהצטרף אליהם, נועדה לחסום את כניסתם של מרצים מטעם ארגון "שוברים שתיקה" לבתי הספר. זאת, לאחר שתיקון לחוזר מנכ"ל שיצא לאחרונה לשם אותה מטרה, התברר כחסר בסיס חוקי ובהמשך לשורה של צעדים פסולים, דוגמת איומים - מתוקשרים היטב אך חסרי שחר - כלפי מנהלים שיעזו להזמין נציגי ארגונים שאינם בקונצנזוס להרצות בפני תלמידיהם, וזימון מנהלי בתי ספר "סוררים" לשיחות "בירור" אצל גורמים בכירים במשרד החינוך.
4. הצעת החוק מפקידה בידו של שר החינוך סמכות חסרת תקדים לקבוע רשימה שחורה של ארגונים ומרצים ולאסור את כניסתם לבתי הספר – סמכות החורגת באופן מהותי מהמטרה המוצהרת, שהיא לעצמה אינה ראויה. כל שר חינוך יוכל - כך לפחות מקווים יוזמי הצעת החוק - לקבוע על פי מיטב הבנתו, השקפת עולמו ומשובות ליבו מי הם אלה שפעילותם חותרת תחת מטרות החינוך הממלכתי.
5. מטרות החינוך הממלכתי הינן רחבות וכוללניות לא לחינם. הן נועדו בין היתר ליתן מרחב של גמישות והכלה של הזרמים והתפיסות בעם, תוך מתן מקום לאנשי החינוך לצקת תוכן

במשמעויותיהן קהילתו ובבית ספרו. עתה מבקש שר החינוך, הלכה למעשה, וכפי שגם עולה בדברי ההסבר – להרחיק מבתי הספר כל אדם או דעה שחורגים מה"קונצנזוס בחברה הישראלית", אשר יקבעו על ידי שר החינוך עצמו ובהתאם להשקפה פוליטית אידיאולוגית פרטית. למותר לציין כי מתן כלי הניגוח החרגי הזה יופעל באופן שונה על ידי שרי חינוך שונים.

6. כך למשל, חלק מהחינוך בבתי ספר החרדיים עלול להיתפס כחינוך שאינו "שומר על מעמדו וכבודו של צבא ההגנה לישראל בחברה הישראלית" או סותר את ערכיה כמדינה דמוקרטית. דיון בסוגיית ההפלות עלול להתפרש כסותר את מטרת החוק "לחנך להכרה בקדושת החיים"; שיח שעוסק בזהות מינית ומגדרית של נערים ונערות וזכותם של חברי קהילת הלהט"ב להינשא עלול להתפרש כמערער על " ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית"; שיח חינוכי בנושא חשיבות חופש הביטוי לשמוע ולהשמיע דעות שנויות במחלוקת, מקוממות וצורמות ככל שיהיו - אחת מהזכויות הבסיסיות בחברה דמוקרטית- עלול להתפרש כשיח שפוגע במטרות החינוך "להיות אזרח נאמן במדינת ישראל"; שיח בנושא פלורליזם יהודי או בנושאי דת ומדינה בכלל, עלול להתפרש כסותר את מטרת החוק "להנחיל את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית"; וכך הלאה. כל שר בהתאם להשקפת עולמו והאג'נדה הפוליטית שלו.

7. החקיקה המוצעת במהותה ובעמימותה רק תעצים את ההשתקה והפחד ששוררים ממילא במערכת החינוך כמעט בנוגע לכל דבר ועניין, ובפרט בסוגיות שנויות במחלוקת. רק לאחרונה העלה מחקר של המרכז הבינתחומי בהרצליה, שבקרב מורות ומורים, אשר גם כך כפופים לרגולציה ופיקוח כעובדי ציבור, שוררת תחושה קשה, שלפיה מערכת החינוך מצפה מהם לצמצם את הדיון בנושאים שנויים במחלוקת, ומורים שעדיין מנסים למלא את תפקידם זה עלולים לחוש "בודדים במערכה". בדומה לזה, **דוח מיוחד** שפרסם לאחרונה מבקר המדינה מביע את החשש "שברוב המקרים יימנעו המורים מלדון בנושאים שנויים במחלוקת בכיתה".

8. פעמים רבות אנו שומעים מנציגי ציבור ושרי חינוך לדורותיהם בדבר חשיבות חיזוק מעמד המורים והמנהלים כפעולה החשובה ביותר לצורך חיזוקה של מערכת חינוך בריאה. הצעת חוק אשר אינה אלא הבעת אי אמון באנשי החינוך והפיכת השר לקומיסר חותרת תחת התקווה למערכת חינוך חזקה בעתיד.

9. הצעת החוק החדשה חותרת תחת יסודות הבניין של מערכת החינוך ושל מטרותיה המוגדרות בחוק חינוך ממלכתי: "לפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים... לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית... [ו] מעורבות בחיי החברה הישראלית." חשיפה של תלמידות ותלמידים לעמדות שונות ומגוונות, לרבות ובעיקר עמדות שחורגות מלב הקונצנזוס ומאתגרות אותו, היא תנאי בלעדיו אין להשגת המטרות הללו.

10. חינוך לדמוקרטיה וחברה דמוקרטית אינם יכולים להתקיים במקום שבו מערכת החינוך שסוגרת את שעריה בפני דעות מגוונות, ומונעת מתלמידיה לפתח חשיבה ביקורתית, כאמור בחוזר המנכ"ל העוסק באופן הדיון בסוגיות שעל סדר היום הפוליטי בכיתה (חוזר מנכ"ל תשע"ד/4(ב), סעיף 9.2-3 התכנית הלאומית לתלמידה משמעותית – השיח החינוכי על נושאים השנויים

במחלוקת): "שיח הפתוח, הכולל גם ליבון של נושאים השנויים במחלוקת בין האוחזים בדעות מנוגדות, הוא בלבה של התרבות הפוליטית הדמוקרטית ובמרכזה של התרבות היהודית מאז העת העתיקה".

11. אנו מבקשים להדגיש בפני כל אחד מחברי הכנסת שהענקת שיקול דעת כה רחב לשר החינוך בשליטה על הדיון החינוכי-ערכי בבתי ספר הינה חסרת תקדים ועלולה להביא להשתקת דיונים ועמדות הקרובים לליבו הוא. אנשי החינוך שלנו נטועים בחברה ויודעים היטב כיצד לנהל שיח פתוח, מאוזן ומחנך עם התלמידים. התערבות פוליטית בליבת העשייה החינוכית תגדע את הענף עליו כולנו יושבים.

12. אשר על כן אנו קוראים לכם להצביע נגד הצעת החוק.

בכבוד רב,

הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך של אוני' חיפה

הקליניקה לזכויות אדם בינלאומיות באוני' העברית

הקליניקה המשפטית של אוניברסיטת תל אביב

האגודה לזכויות האזרח

הקואליציה לדמוקרטיה בחינוך